

Toespraak van Hugo Schorer, voorzitter van het Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen, ter gelegenheid van de viering van het 250-jarig jubileum op 15 juni 2019 in de Sint Jacobskerk in Vlissingen

Koninklijke Hoogheid, geachte Commissaris van de Koning, geachte burgemeester, genodigden, ereleden en leden van het Zeeuws Genootschap,

250 jaar Zeeuws Genootschap is aanleiding voor feestelijke woorden! Een unieke mijlpaal die slechts weinig verenigingen halen. In zijn jubileumtoespraak bij ons 50-jarig bestaan in 1819 noemt president Nicolaas Lambrechtsen (we hadden toen nog een president) een aantal andere eerbiedwaardige genootschappen: onder andere het Genootschap tot uitbreiding van de Christelijke Godsdienst te 's Hage, het Wijsgerig Genootschap van het Stolpiaansch Legaat te Leiden en de Heelkundige Maatschappij Servandis Civibus te Amsterdam. Heeft u er ooit van gehoord? Ik vermoed van niet, want ze bestaan allang niet meer.

Hoe kan het dat het Zeeuws Genootschap het wel zolang heeft volgehouden? Ik zal proberen een antwoord op die vraag te geven en vervolgens kijken of het antwoord ons stimuleert om door te gaan richting de 300 jaar in 2069.

Ik baseer me op de feestredes van mijn voorgangers. Wat zeiden zij? De teneur was bij ieder jubileum min of meer hetzelfde: er waren hoogtepunten en dieptepunten.

Na een enthousiast begin in Vlissingen in 1769 ging in 1801 het departement Vlissingen van het Zeeuws Genootschap bijna failliet, maar het departement Middelburg nam het roer net op tijd over (U ziet: Middelburg en Vlissingen kunnen niet zonder elkaar). Hoogtepunten waren in die begintijd vooral de prijsvragen die het Genootschap uitschreef over allerhande maatschappelijke vraagstukken, en de voordrachten. Ieder lid was verplicht een voordracht te houden. Het was de tijd van de Verlichting met veel actieve leden, die elkaar vonden in hun belangstelling voor de natuur, de sterren, geschiedenis, etc. Medio 19e eeuw sukkelde het Genootschap min of meer in slaap maar vanaf 1856 verscheen het jaarboek Archief ieder jaar en in 1860 bracht een reorganisatie nieuw elan. De Zelandia Illustrata werd aangekocht, een unieke verzameling van Zeeuwse kaarten, prenten en afbeeldingen, thans uitgegroeid tot een aantal van ca 35.000. In 1881 kreeg het Genootschap de beschikking over een eigen museum in Middelburg, waar de collectie werd ondergebracht onder toezien oog van deskundige conservatoren. Dieptepunten waren ongetwijfeld het teloorgaan van een deel van de collectie bij de brand van Middelburg in mei 1940 en het opgeven van het eigen museum in 1960. Om financiële redenen werd de collectie toen in bruikleen gegeven aan het Zeeuws Museum, het Zeeuws Archief, de Zeeuwse Bibliotheek en Erfgoed Zeeland, met dank ook aan de provincie Zeeland. Het Genootschap had toen geen eigen conservatoren meer.

Ook in de afgelopen vijftig jaar lijkt er niets nieuws onder de Genootschapszon. Hoogtepunten en dieptepunten bleven elkaar afwisselen.

In 1969 gaven de viering van het 200-jarig jubileum en de toekenning van het predikaat "Koninklijk" een nieuwe impuls. Het Genootschap ging boeken uitgeven. Een magnum opus was de Encyclopedie van Zeeland. Er kwamen weer conservatoren die zich met de collectie gingen bezighouden. In 1991 kreeg het Genootschap een eigen kwartaalblad "Zeeland", drie jaar later werd zelfs het 225-jarig bestaan gevierd en toen nog kroonprins Willem-Alexander vereerde het Genootschap met een bezoek. Eind twintigste eeuw ontstond er een bestuurscrisis en dreigde het Genootschap financieel aan de grond te raken door de aankoop van een prestigieus gebouw. Gelukkig konden deze perikelen met hulp van de toenmalige Commissaris van de Koningin opgelost worden. Recente hoogtepunten tenslotte waren de aanwijzing in 2017 van een deel van de collectie tot beschermd cultuurgoed door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, en de gift van het Familiefonds Hurgronje, die ons in staat stelt de komende jaren aandacht aan de jeugd te besteden.

Tot zover een wel zeer korte en onvolledige schets van hoogte- en dieptepunten van 250 jaar Zeeuws Genootschap.

Mocht deze schets uw interesse gewekt hebben, in december komt er een speciale jubileumbundel uit, verzorgd door onze redactie Archief en Werken, waarin aan de geschiedenis van het Genootschap de nodige aandacht wordt besteed.

Dan nu het antwoord op de vraag hoe het komt dat het Genootschap nog steeds bestaat.

Het zijn slechts veronderstellingen mijnerzijds, zodat ik besef dat ik mij hiermee op glad ijs begeef, want bij een wetenschappelijk Genootschap hoort uiteraard gedegen onderzoek voordat men iets beweert.

Mijn eerste veronderstelling heeft te maken met de interesse van velen in en buiten Zeeland voor dit gewest, voor de boeiende geschiedenis en voor vele andere aspecten ervan. Zij willen daar op wetenschappelijk niveau over geïnformeerd worden of er zelf actief mee bezig zijn en vinden elkaar in een vereniging die aan hun wensen voldoet. In Zeeland is het Genootschap zo'n vereniging, namelijk al lange tijd de gewestelijk en wetenschappelijk georiënteerde kers op de rijke taart van regionale heemkundige kringen in onze provincie. Met de collectie, de werkgroepen, het jaarboek Archief, het tijdschrift Zeeland en andere publicaties geven de leden - actief of passief – invulling aan de doelstellingen van het Genootschap.

Dus mijn eerste veronderstelling is dat het Genootschap een onmisbare rol vervult in cultureel en wetenschappelijk Zeeland. Het lijkt mij dat dit geldt voor alle 250 jaar van ons bestaan, zij het dat de invulling ervan per periode steeds weer anders is geweest, aansluitend aan de geest van de tijd. Het belang van deze rol werd nog vergroot door het tot voor kort ontbreken van een universitaire instelling in Zeeland.

Mijn tweede veronderstelling heeft te maken met het belang van de collectie van het Genootschap. Al meteen in de beginjaren zijn de leden enthousiast begonnen met het verzamelen van allerhande voorwerpen, variërend van boeken, handschriften, kaarten, prenten, kunstvoorwerpen, munten, penningen tot etnografica, naturalia en archeologische voorwerpen. Leden werden gestimuleerd - in de begintijd zelfs verplicht - om iets bijzonders te schenken aan het Genootschap. Vooral doordat de collectie tentoongesteld kon worden, trok zij bezoekers van binnen en buiten Zeeland. Ook stimuleerde de collectie Zeeuwse leden van het Genootschap zich als conservator met de collectie bezig te houden. De collectie breidde steeds verder uit en omvat nu zo'n 250.000 voorwerpen. Dan tellen we wel elke schelp en haaietand mee. Velen onderkennen dat het Genootschap - in nauwe samenwerking met onze bruikleennemers - goed op zijn collectie past en schenken ons, ook vandaag de dag, bijzondere objecten, waarvoor wij hen zeer dankbaar zijn.

Mijn tweede veronderstelling is dan ook dat het besef dat onze collectie van grote culturele en wetenschappelijke waarde is, een belangrijke drijfveer is geweest om bij dieptepunten toch door te gaan met het Genootschap.

Wat mij in de feestredes van mijn voorgangers tenslotte is opgevallen, is dat het Genootschap zich na dieptepunten op een of andere manier weer herpakt en noodzakelijke reorganisaties doorvoert. Mijn derde en laatste veronderstelling is dan ook dat er, als het wat minder gaat, iedere keer weer voldoende Genootschapsleden zijn, die zich voor vernieuwing van het Genootschap willen inzetten. En als we er zelf niet meer uitkomen, dan wenden we ons tot de Commissaris van de Koning en dan komt het goed.

Nu bieden resultaten uit het verleden geen garanties voor de toekomst, maar het stemt wel optimistisch.

In ieder geval is deze volgende periode van vijftig jaar met talloze activiteiten in dit jubileumjaar vliegend van start gegaan. Veel van onze vrijwilligers en onze bruikleennemers hebben zich hiervoor ingezet; het Zeeuwse bedrijfsleven, provincie en gemeenten hebben met gulle gaven onze jubileumactiviteiten mogelijk gemaakt. Zeer stimulerend is ook uw aanwezigheid, Koninklijke Hoogheid, als onze beschermvrouwe bij onze viering vanmiddag.

Vandaag bent u allen getuige van de presentatie van drie nieuwe projecten: een prachtig boek over de geschiedenis van onze verzamelingen, het begin van ons virtuele museum en een prijsvraag gericht op de Zeeuwse jeugd.

Zo hopen wij bruggen te blijven bouwen tussen wetenschap en samenleving en daarbij zowel de boeiende geschiedenis van Zeeland te koesteren als ook eigentijds te blijven.

Kortom, we gaan enthousiast door met de kernactiviteiten waarmee we in 1769 begonnen zijn, te weten kennisontwikkeling en kennisoverdracht in Zeeland, en verzamelen, dit in nauwe samenwerking met het Zeeuws Museum, de Zeeuwse Bibliotheek, het Zeeuws Archief, Erfgoed Zeeland en onze andere bruikleennemers.

Tenslotte: veel dank aan alle leden van het Genootschap en alle medewerkers van onze bruikleennemers voor hun inzet de afgelopen vijftig jaar en voor dit jubileum.